

Н. А. Добролюбова въ списание „Съврѣмненникъ“. Л. Толстой искаше да се прѣнесатъ дѣцата въ природата, при природна обстановка да се учатъ, а Добролюбовъ, единъ отъ най-сериознитѣ критици по въпроса за възпитанието, като поправяше яснополянския мечтателъ, настояваше да се даватъ на дѣцата знания изъ положителната наука, да се развиватъ тѣхнитѣ умственни и нравственни способности — да се развиятъ отъ тѣхъ граждани, годни за полезна общественна дѣятелностъ. Съ години, съ десетилѣтия и вѣкове рутинната педагогика е убивала умственитѣ способности на дѣцата, отъ незапомнени врѣмена схоластиката е омачквала чувствата, дарбитѣ, и е израждала поколѣнията. Трѣбва коренни реформи въ учебното дѣло, за да се прѣобрази духътъ на новитѣ поколѣния. Тази реакция въ руската педагогическа литература противъ остарѣлитѣ догми на схоластическата педагогика намѣри отзвукъ въ крѣжочитѣ, защото отъ официалнитѣ катедри нея никои не смѣеше да застъпи. За подобна дързостъ пѣтя къмъ Сибирь бѣше всекога отворенъ. Защото, реакцията противъ рутината въ педагогическата наука означаваше реакция противъ цѣлия политически режимъ, който самъ крѣпеше, ако не създаваше тая рутина. Въ Русия въпроситѣ на образованието и възпитанието ставаха политически въпроси, както и произволътъ на мѣстна нѣкоя градска глава. Но онова, което гонѣха изъ вратитѣ нахлуваше прѣзъ прозорцитѣ, като епидемическа зараза. Негодуванията на учащата се младежъ противъ старитѣ педагогически традиции бѣха едно явление обикновено: а Христофоръ Петковъ, който по природа неможеше да понася стѣсненията, протестираше най-грѣмливо. „Дайте ни свобода на духътъ и не ни учете на глупости“ — казалъ той на прѣподавателя-педагогъ, когато тоя искалъ да убѣди ученицитѣ-гимназисти, че „повиновението е майка на гения“.